

Motion till riksdagen 2010/11:Kr3

av Tina Ehn m.fl. (MP)
med anledning av prop. 2009/10:238

Framtidens friluftsliv

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att fler människor kommer ut i naturen och får ökad kännedom om den biologiska mångfalden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lyfta fram och öka stödet till friluftslivet för att främja fysisk aktivitet och naturupplevelser eftersom det är hälsofrämjande.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om det positiva i att Svenskt Friluftsliv sköter fördelningen av anslagen till friluftslivet i likhet med Riksidrottsförbundet (RF), men att det stödet precis som inom RF enbart bör fördelas till medlemsorganisationer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ha ett fortsatt stöd i någon form till organisationer som bedriver friluftsverksamhet utanför Svenskt Friluftsliv.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att friluftspolitiken ska kompletteras med ett antal mätbara mål.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en riktad finansiering av friluftsforskningen är nödvändig samt att relevant statistik ska tas fram inom friluftsområdet.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om rekreation och friluftsliv i skogsvårdslagen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skötsel av skog för rekreationsändamål.

Miljöproblemen är vår tids största utmaning. Uppvaknandet har gått långsamt, och det är dessvärre fortfarande långt kvar innan alla fullt ut nåtts av insikten om vilka effekter klimatförändringarna och förstörelsen av naturmiljöer har för oss människor och för hela jorden.

Fel! Okänt namn på

Parallellt finns en annan oroande utveckling i form av vårt alltmer stillasittande liv med alla de konsekvenser det för med sig. Barn spenderar mer och mer tid vid datorn och tv:n och ägnar allt mindre tid åt utomhuslek. Ungdomar får mindre motion i skolan och minskar sitt engagemang i idrott och friluftsliv. Vuxna tar bilen även korta sträckor i stället för att gå eller cykla. De korta bilresorna, under 5 km, står för cirka hälften av alla bilresor totalt i Sverige, och i tätorter är de kring 80 %. Sjukdomar relaterade till dessa trender ökar.

Friluftslivet griper in i många politikområden, och ett ökat friluftsliv har möjlighet att bidra till såväl en ökad förståelse för natur och miljö som en förbättrad hälsa.

Argument för ökat friluftsliv

I den breda befolkningen minskar vistelsen i naturen, och därmed riskerar kunskapen om och förståelsen för vårt totala beroende av naturen att minska. Naturen beskrivs allt oftare som farlig med artiklar om fästingar och ”farliga” rovdjur trots alla underbara upplevelser som finns att hämta för dem som lämnar stadens asfalt och ger sig ut. Grönområdena är sällan speciellt långt bort. Även för de flesta stadsbor finns det fortfarande grönområden kvar i rimlig närhet. Men den stadsnära naturen hotas ständigt av exploatering och krymper dessvärre alltmer. Inte minst för friluftsliv och rekreation är det förstås mycket viktigt att skydda den stadsnära naturen i form av naturen i utkanterna av staden, gröna kilar in i stadsområdena och städernas parker. Miljöpartiets vision är att ingen i Sverige ska ha speciellt långt till naturen, inte ens i en storstad.

Naturvistelse bidrar till naturförståelse

Upplevelser i naturen, oavsett om det är i den tätortsnära eller den mer orörda naturen, kan bidra till kunskap om naturen och de tjänster som naturen producerar och som vi är beroende av (s.k. ekosystemtjänster). Enkelt kan man uttrycka det så här: om skogen blir fylld av al och tall i stället för bara träd skulle fler t.ex. inse vikten av biologisk mångfald. Vi håller på att glömma bort att vi varje dag, varje minut och t.o.m. varje sekund är beroende av naturen för vår överlevnad. Ekosystemens tjänster försörjer oss med mat, kläder, byggmaterial, papper, mediciner, rent vatten och inte minst luft att andas.¹ När en allt större del av världens befolkning bor och lever i städerna minskar medvetenheten om det beroendet och därmed det politiska trycket att försvara natur och miljö mot fortsatt kortsiktig rovdrift. Riksdagen bör ge regeringen

¹ Se vidare Miljöpartiets partimotion 2009/10: MJ371Vårt beroende av ekosystemtjänster.

till känna vikten av att fler människor kommer ut i naturen och får ökad kännedom om den biologiska mångfalden.

Naturvistelse är hälsofrämjande

Att närhet till natur har positiva effekter på människors hälsa visas i fler och fler forskningsstudier. Bara att få vara i naturen är rehabiliterande i sig, visar forskning från bl.a. Alnarp.² Fysisk aktivitet har också stor betydelse för att motverka psykisk ohälsa, något som bl.a. Sara Wamala, generaldirektör på Folkhälsoinstitutet, har visat i sin forskning. Patienter tillfrisknar lättare om sjukhusrummet har utsikt mot natur. Vid livskriser ökar naturen förmågan till ”coping”, dvs. att med sina egna personliga resurser hantera och klara av en kris. Ojämligheten i hälsa med anledning av olika socialgruppstillhörigheter är mindre i ”gröna” områden.

Andra studier har visat att tillgång till natur bidrar till ökad fysisk aktivitet. Och även en måttlig ökning av den fysiska aktiviteten, t.ex. regelbundna promenader, har stor betydelse för hur man mår. Det finns också vetenskapliga studier som visar på synergieffekter, att träning i natur ger bättre hälsoeffekt än träning på gym. Även kortare stunder i naturen har visat sig leda till minskad stress.

Svensk forskning har beräknat samhällskostnaden för dagens fysiska inaktivitet till ca 6 miljarder kronor per år.³ Som jämförelse kan sägas att samma forskare beräknade kostnaden för rökning med samma metod till ca 8 miljarder kronor. Förutom det minskade lidande som en satsning på bättre hälsa skulle innebära är det alltså fråga om att åtgärder för att öka den fysiska aktiviteten kan ge stora samhällsekonomiska besparingar. I en nyligen presenterad studie har man visat att vi spenderar ca 72 miljarder kronor i Sverige på friluftsliv.⁴ Helt enkelt är det samhällsekonomiskt mycket lönsamt att investera i friluftsliv så att fler människor kan ta del av det.

Samhället har ett stort värde i att skapa förutsättningar som främjar hälsa, och det är något som också riksdagen har slagit fast i full politisk enighet i den folkhälsopolitiska propositionen.

Flera friluftslivsorganisationer erbjuder fysisk aktivitet på recept, vilket är ett mycket bra och effektivt sätt att behandla vissa problem orsakade av vår livsstil.

² Natur i vården. Grön terapi och rehabilitering – en naturlig del av framtidens hälso- och sjukvård? Förstudie för Landstinget i Uppsala län, Sven-G Hultman, 2005, sven-g.hultman@swipnet.se. Naturen som läkande kraft – Om Alnarp Rehabiliteringsträdgård, Peter Örn, Läkartidningen nr 1–2, jan. 2003, vol. 100.

³ Fysisk inaktivitet – produktionsbortfall och sjukvårdskostnader. Frisams rapport 2006:01 av Kristian Bolin och Björn Lindgren.

⁴ Ekonomiska värden i svenskt friluftsliv, Professor Peter Fredman, Mittuniversitetet och turismforskningsinstitutet Etour, Rapport till Naturvårdsverket och Svenskt Friluftsliv, 2010 11 <http://www.svensktfriluftsliv.se/media/Rapport%20Ekonomiska%20varden%20i%20svenskt%20friluftsliv%202010-10-11.pdf>

Fel! Okänt namn

Politik för ökat friluftsliv

Det är därför självklart för Miljöpartiet att värna allemansrätt till naturen och alla människors möjligheter att få ta del av naturen: att det finns en natur att vistas i, en skog att kunna ströva i, en strand att kunna gå på, en sjö att kunna fiska i eller bara sitta och meditera vid etc.

All denna forskning borde ha större betydelse vid planläggningen av tätortsnära områden (läs politiska beslut) och borde ligga till grund för att större hänsyn tas till att bevara skogsområden och värna den biologiska mångfalden.

Den förda politiken den senaste mandatperioden har genom förändringar inom strandskyddet och inom skogspolitiken fört oss längre från tillgänglighet vid stränder, öppnat för möjligheten till ett intensivare skogsbruk med stubbrytning och ökat möjligheten att skogsgödsla, sammantaget något som knappast ökar den biologiska mångfalden. Intensivare skogsbruk ger i förlängningen en skog som är mindre tillgänglig för det rörliga friluftslivet.

Vi står alltså inför två stora utmaningar – en eskalerande ohälsa, för vilken dagens sjukvård saknar såväl verkligt effektiva botemedel som resurser, samt ett alltmer påtagligt och växande miljöhot med klimatförändringar och förstörda naturmiljöer. Det är förstås alltför tunga uppgifter att lägga på friluftslivet att lösa, men det är uppgifter där många aktörer måste vara med och där friluftslivet kan spela en viktig roll. Och det är dess roll som denna motion fokuserar på.

Friluftslivets organisering och finansiering

Vi anser att det är önskvärt med en utveckling där stödet till friluftslivet får ett liknande system som stödet till idrotten. Detta har stöd i den statliga friluftsgruppens skrivelse "Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer" (Ds 1999:78). Därmed är vi positivt inställda till propositionens förslag om att låta Svenskt Friluftsliv fördela anslagen till friluftslivet. Det stödet bör dock fördelas uteslutande till Svenskt Friluftslivs medlemmar. Även om det kan vara svårt att definiera vilka organisationer som bedriver friluftsliv så finns det klara fördelar med att bättre renodla stödet och låta det i högre grad gå genom en paraplyorganisation. Men som också Naturvårdsverket påpekar i sitt remissvar finns det fortfarande många organisationer som står utanför Svenskt Friluftsliv, och det är inte alltid en självklarhet att ett medlemskap är eftersträvänsvärt. De skriver "Om Svenskt Friluftsliv ska fördela statsbidrag till friluftsgorganisationer innebär detta att organisationer som idag är medlemmar fattar beslut om att tilldela bidrag även till andra organisationer, alltså inte sig själva vilket DS 1999:78 ville åstadkomma. Här finns en skillnad mellan Svenskt Friluftsliv och Riksidrottsförbundet som enbart fördelar medel till sina egna medlemsorganisationer. Med liggande förslag får vi en situation där en ideell organisation kommer att besluta eller avslå statsbidrag till andra ideella organisationer. Miljödepartementets PM hänvisar också till

Folkbildningsrådet som fördelar statsbidrag till folkhögskolor, studieförbund och studerande organisationer inom folkhögskolan. Inom Folkbildningsrådet finns en stark offentlig aktör – Sveriges Kommuner och Landsting, något som särskiljer Folkbildningsrådet från Svenskt friluftsliv som består av enbart ideella organisationer.”

Miljöpartiet anser att det är relevanta invändningar som framkommer i remissvaren, att det finns risk för lojalitetskonflikter och att i likhet med Riksidrottsförbundet bör ideella paraplyorganisationer enbart fördela medlen till sina medlemmar. Det finns därför skäl att ha ett fortsatt stöd i någon form till organisationer som bedriver friluftsvksamhet utanför Svenskt Friluftsliv. Detta föreslår vi att riksdagen ger regeringen till känna.

Stödet till idrotten ger samhället väldigt mycket tillbaka, och idrottsrörelsen har förstås en central roll i arbetet för en bättre hälsa. Men om man jämför stödet till idrotten med stödet till friluftslivet så är det enorma skillnader, och skillnaderna har ökat över tid. Idrottens ca 3 miljoner utövare får ca 1 800 miljoner kronor medan friluftslivets knappa 2 miljoner medlemmar (inom Svenskt Friluftsliv) får del av knappa 28 miljoner kronor (även andra organisationer delar enligt förslaget på den summan). Att helt jämna ut stödet räknat per medlem är inte realistiskt eller ens önskvärt, men det är troligt att ett ökat stöd till friluftslivet kan ge samhället mer i ökat mervärde.

Miljöpartiet har därför en ambition att öka stödet till friluftslivet och vill att regeringen återkommer till riksdagen med förslag om hur stödet till friluftslivet kan ökas.

Mätbara mål i friluftspolitiken

I propositionen ”Framtidens friluftsliv” föreslår regeringen tio mål för friluftspolitiken. Vi finner det positivt att friluftspolitiken uppmärksammas men ställer oss samtidigt kritiska till dessa mål, då de inte går att mäta. Således kan inte graden av måluppfyllelse mätas den dagen regeringens friluftspolitik ska utvärderas. Dessa mål är närmast att anse som visioner för friluftspolitiken. Vi anser därför att friluftspolitiken ska kompletteras med ett antal mätbara mål. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Forskning om friluftsliv

I regeringens proposition anges tio mål för friluftspolitiken. Ett av dessa mål är att beslut om friluftsliv fattas med god kunskap. Naturvårdsverket initierade forskningsprogrammet ”Friluftsliv i förändring” under 2006, och under de senaste fyra åren har en stor kunskap byggts upp inom forskningsprogrammet. Forskningsprogrammet producerar nu forskningsresultat i en allt intensivare takt i och med att programmet etablerats. Vid halvtidsutvärderingen efter 3 år var utvärderarna överlag positiva till programmet och ansåg att

Fel! Okänt namn på

det brutit ny mark. Regeringen hade i den nyligen lagda propositionen möjlighet att visa på en vilja till fortsatt forskning inom området men avstod från detta. Det är nu stor risk att denna forskning inte får någon fortsättning.

För att kunna mäta förändringen av människors friluftsvanor krävs statistik, helst statistik över längre perioder. En sådan statistik saknas inom friluftsområdet. I regeringens proposition anges att regeringen gett SCB i uppdrag att ta fram statistik om det civila samhället. Detta är dock inte detsamma som att ta fram statistik för friluftslivet. Vi vet i dag inte om antalet utövare minskar eller ökar. Vi känner inte till den ekonomiska omfattningen. Vi vet inte vilka aktiviteter som ökar i omfattning och kan därför inte göra några prognoser för framtiden. Vi önskar därför att relevant statistik samlas in för friluftsområdet. Naturvårdsverket och Statistiska centralbyrån borde kunna vara självklara aktörer. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Rekreation och friluftsliv i skogsvårdslagen

Att vistas utomhus i naturen har betydelse för människors identitet, avkoppling, hälsa, naturkontakt och medvetenhet om livet. En grundförutsättning för rekreation och friluftsliv är tillgång till attraktiva och uppskattade naturmiljöer. Friluftsliv är ett allmänt intresse som har stor samhällsnytta. Hänsyn behöver därför tas till friluftslivets behov.

Skogsvårdslagen uttrycker samhällets krav på skogsägaren. Här anges vilken virkesproduktion som ska uppnås och vilken hänsyn till naturen och kulturmiljön som ska tas. Skogsvårdslagens portalparagraf lyder *Skogen är en nationell tillgång och en förnybar resurs som ska skötas så att den uthålligt ger en god avkastning samtidigt som den biologiska mångfalden behålls. Vid skötseln ska hänsyn tas även till andra allmänna intressen. Lag (2008:662).*

Vid en förnygringsavverkning eller andra skogliga åtgärder tillämpas dock inte skogsvårdslagens 1 §, utan 30 §. I lagtextens 30 § står att hänsyn ska tas till naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen. I praktiken innebär detta att tillsynsmyndigheten Skogsstyrelsen inte har möjlighet att med stöd i lagen kräva hänsyn i områden som har stor betydelse för rekreation och friluftsliv om inte området samtidigt har specifika natur- eller kulturmiljövärden. Det är därför nödvändigt att stärka lagens skrivningar så att hänsyn också tas till friluftslivets intressen och behov av miljöer att utöva friluftsliv i.

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen att skogsvårdslagens skrivningar bör stärkas så att hänsyn tas till friluftslivets intressen och behov av miljöer att utöva friluftsliv i.

Skötsel av skog för rekreationsändamål

Friluftsliv är ett allmänt intresse som har stor samhällsnytta. Utövandet har betydelse för människors identitet, avkoppling, hälsa, naturkontakt och medvetenhet om livet. En grundförutsättning för friluftsliv är tillgång till attraktiva och uppskattade naturmiljöer. Skogar nära där människor bor och verkar bidrar i hög grad till nytta för rekreation och folkhälsa. Den samhällsnytta markägare kan erbjuda med tillgängliga och upplevelserika skogar måste stärkas och uppmuntras. Hälften av de tätortsnära skogarna ägs av privatpersoner. En mindre andel, 16 %, ägs av kommuner. Med ett ökat tryck efter skogsråvara blir konflikterna mellan friluftsliv och skogbruk större. Vi behöver därför komplettera de verktyg som finns i dag för att säkerställa att skogarna kan finnas kvar till nytta för lokalsamhället och barns och vuxnas rekreation och livskvalitet. Vi föreslår att Skogsstyrelsen får verktyg liknande naturvårdsavtal och biotopskydd som stimulerar markägare att sköta skog så att rekreations-, natur- och kulturmiljövärden bevaras och utvecklas, s.k. rekreationsinriktad skötsel.

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Skogsstyrelsens möjlighet att uppmuntra och stimulera markägare till skötsel av skog som bevarar och utvecklar rekreations-, natur- och kulturmiljövärden.

Stockholm den 19 oktober 2010

Tina Ehn (MP)

Agneta Börjesson (MP)

Gunvor G Ericson (MP)

Mehmet Kaplan (MP)

Jonas Eriksson (MP)